

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za klasičnu filologiju

ARA PACIS AUGUSTAE
referat za terensku nastavu

Andela Džoja

Mentor: Ninoslav Zubović

Zagreb, 14. rujna 2017.

Sadržaj

1. August	2
2. <i>Ara Pacis</i>	3
3. Ikonografija	6
3.1. Sjeverni zid.....	6
3.2. Južni zid.....	7
3.3. Istočni i zapadni zid.....	8
3.4. Cvjetna dekoracija.....	12
4. Ponovno otkriće.....	13
5. Mussolini i August	14
6. <i>Ara Pacis</i> danas	15
7. Prilozi	16
8. Literatura	17

1. August

Razdoblje građanskoga rata u Rimskom carstvu završilo je 27. g. prije Krista. August, izašavši kao pobjednik, želio je u Rim vratiti mir i blagostanje. Razdoblje koje započinje njegovom vladavinom naziva se *Pax Augusta* ili *Pax Romana*. August je želio osvjetlati sliku, kako države, tako i samoga sebe, te je stoga počeo s izgradnjom cesta, mostova, foruma, hramova, tržnica i kupališta, a sve to u svrhu propagande. Gradnjom građevina i spomenika, namjeravao je proširiti ideju o svom božanskom podrijetlu. Nakon Cezarove smrti 44. g. prije Krista, Cezar je proglašen bogom, što je Augusta činilo božjim sinom. *Ara Pacis* se može smatrati jednim od spomenika kojima je August nastojao raširiti svoje ideje.¹

Slika 1.

¹ Usp. <http://rome-honours-groningen.co.nf/2015/araPacis.php> (pristup 11.9.2017.)

2. Ara Pacis

Svečanosti rimske državne religije bile su natopljene tradicijom i obrednom simbolikom. Žrtve bogovima, savjetovanje sa svećenicima i prorocima i zajedničke gozbe bili su običaji s ciljem poticanja i održavanja društvene kohezije. Može se argumentirati da *Ara Pacis* u raskošnom i veličanstvenom mikrokozmu predstavlja običaje rimske državne religije na način koji je ujedno elegantan i pragmatičan.²

Rimski Senat svečano je odlučio o gradnji oltara 4. srpnja 13. g. prije Krista u povodu Augustova sretnog povratka iz Hispanije i Galije, a posvećen je 30. siječnja 9. g. prije Krista. Nakon posvećenja, *Ara Pacis* se koristio kao oltar za prinošenje žrtava božici mira (Pax). Jedna od osobitih značajki ovoga oltara je da je on trijumfalni spomenik bez ikakvog slikovitog prikaza trijumfa. To dokazuje da *Pax Augusta* ne stavlja naglasak na pobjedu, nego na mir koji osiguravaju Augustove pobjede.³

Augustovim riječima: *Cum ex Hispania Galliaque, rebus in iis provinciis prospere gestis, Romam redi, Ti. Nerone P. Quintilio consulibus, aram Pacis Augustae senatus pro reditu meo consacranda censuit ad campum Martium, in qua magistratus et sacerdotes et virgines Vestales anniversarium sacrificium facere iussit.* (Aug. RG 12).

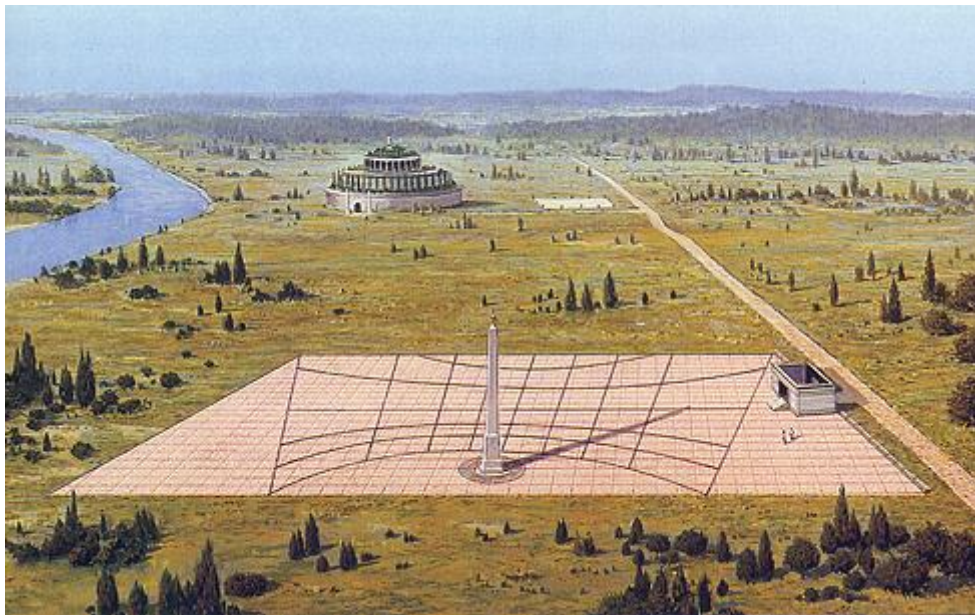
Slika 2.

² Usp. <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/early-empire/a/ara-pacis> (pristup 11.9.2017.)

³ Usp. <http://rome-honours-groningen.co.nf/2015/araPacis.php> (pristup 11.9.2017.)

2.1. Prvobitna lokacija

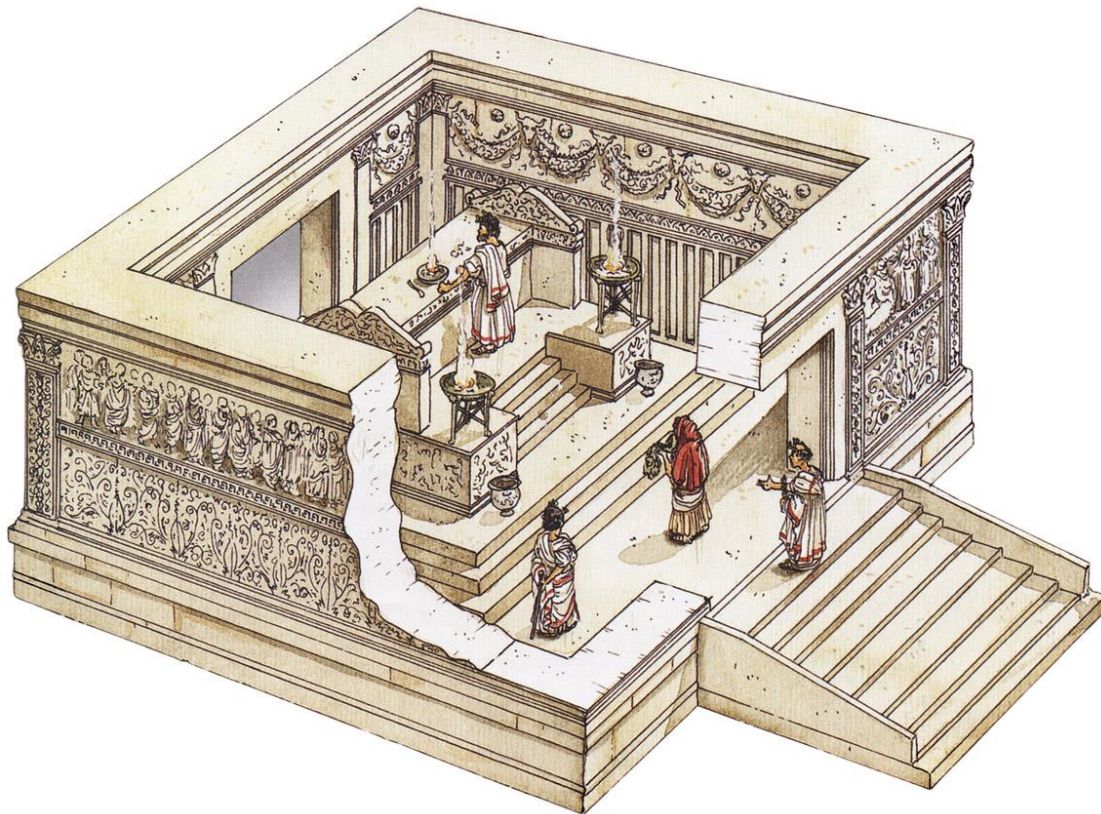
Čini se, prema dokazima koje nam pruža povjesničar Kasije Dion (LIV, 25.3), da je Senat imao namjeru izgraditi oltar unutar svoje zgrade, Kurije, ali se taj plan nije sproveo. Prvobitno se *Ara Pacis* nalazila točno jednu milju od pomerija (u antičkom Rimu, prazan pojas posvećene i neobrađene zemlje s obiju strana gradskih zidina), zapadno od Via Flaminije, u sjeveroistočnom kutu Marsova polja, dijela grada gdje su obučavani vojnici, koji su bili smješteni u Rimu. Bio je smješten blizu drugih ključnih Augustovih spomenika, kao što su *Horologium Augusti* (ogromni sunčani sat) i Augustov mauzolej. Važnost topografskog rasporeda Rimljanima je bio očit. Ovaj kompleks Augustovih spomenika dao je jasan dokaz o fizičkoj transformaciji urbanog krajolika Rima.⁴

Slika 3.

⁴Usp. <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/early-empire/a/ara-pacis> (pristup 11.9.2017.)

2.2. Kompozicija

Slika 4.

Ara Pacis visoka je 6 metara, a s bazom 11x10 metara oblikuje gotovo pravilni kvadrat. Spomenik se sastoji od oltara unutar mramorne ograde koja je bila nenatkrivena i bogato urešena reljefima po cijeloj površini, a sam se oltar nalazi na povišenom podiju do kojeg se dolazi uskim stepenicama. Na istočnoj i zapadnoj strani bočno od dvaju ulaza reljefne su ploče predstavljale alegorijske likove ili personifikacije kao i likove iz legendarne prošlosti Rima. U potpunosti je izgrađen od kararskog mramora iz rimske kolonije Luna.

Oltar je izrezbaren slikama koje prikazuju *lex aria*, zakon koji određuje obred koji se odvija na oltaru. Žrtvena procesija prikazuje likove uklesane republikanskim stilom, koji vode životinje na žrtvovanje, slično takozvanom oltaru Domicija Ahenobarba⁵, s tim da se od njega u potpunosti razlikuje vanjskom dekoracijom. Ono što je ostalo od oltara je fragmentarno sačuvano.

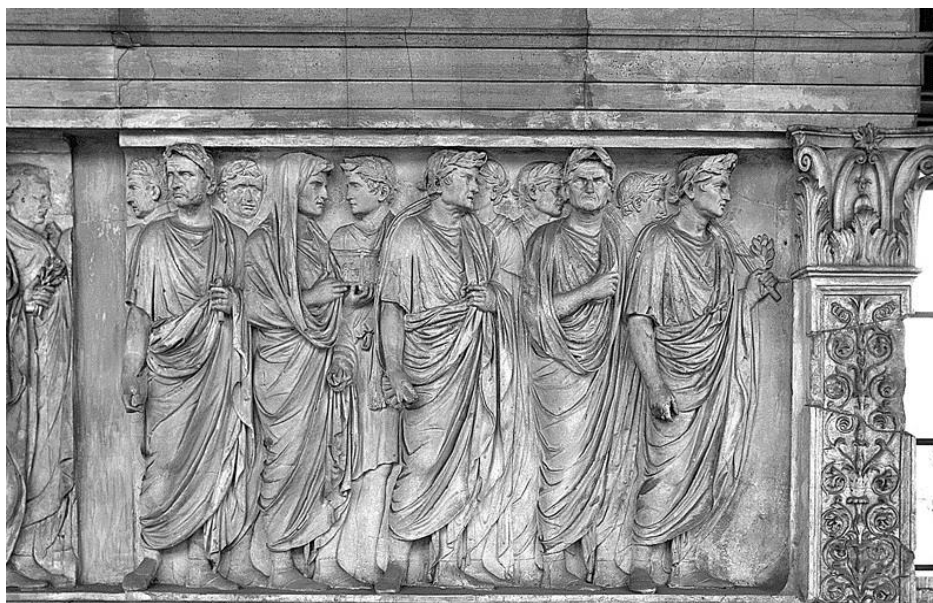
⁵ Komemorativni spomenik iz razdoblja kasne republike, od penteličkog mramora. Moguće da je predstavljao bazu na kojoj je bila postavljena grupa skulptura.

Na unutarnjoj strani ograde izrezbarene su *bucrania*, lubanje volova, s kojih vise vijenci. Vijenci nose plodove raznih biljaka, što je alegorički prikaz obilja. *Bucrania* bude ideju žrtvene pobožnosti, te su prikladan motiv za unutrašnjost ograde oltara. Donji dio oponaša izgled tradicionalnih drvenih ograda, s namjerom da podsjeti na druge takve oltare u Rimu i na tradiciju gradnje oltara na granici gradskoga pomerija.⁶

3. Ikonografija

3.1. Sjeverni zid

Ikonografija sjevernoga zida sadrži slike inauguralne procesije koja se održala 13. g. prije Krista. Među likovima je August, njegov posvojeni sin i nasljednik Tiberije, konzuli, liktori sa snopovima pruća, koji simboliziraju rimsku vlast, svećenici iz kolegija *Septemviri epulones* (sedmorica zadužena za žrtvene gozbe; organizirali javne gozbe povodom blagdana) i članovi kolegija *quindecimviri sacris faciundis* (petnaestorica zadužena za svete radnje; zaduženi za čuvanje i savjetovanje sa Sibilinim knjigama na zahtjev Senata). Posljednja skupina likova je vladajuća obitelj, poredana po hijerarhiji. Vodeća figura je ili Julija, Augustova kći, ili njegova sestra, Oktavija Mlađa. Ostale poznate ličnosti su Marcela, Oktavijina kći, Jul Antonije, sin Marka Antonija, kao i tri mlađa lika, dva dječaka i djevojčica, različito interpretirani kao Gaj i Lucije Cezar, Ptolemej iz Mauritanije ili germanski dječak.⁷

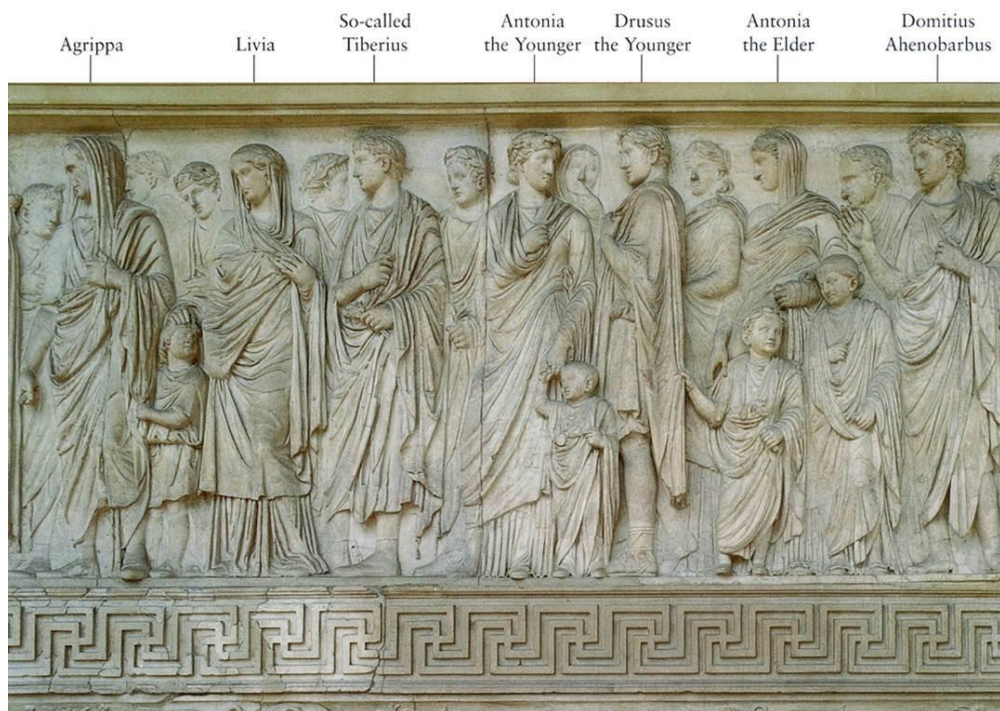
Slika 5.

⁶Usp. https://en.wikipedia.org/wiki/Ara_Pacis (pristup 12.9.2017.)

⁷Usp. <http://www.visual-arts-cork.com/antiquity/ara-pacis-augustae.htm> (pristup 12.9.2017.)

3.2. Južni zid

Južni zid, o kojem je bilo mnogo rasprave, sadrži brojne prepoznatljive likove, ali identitet nekoliko njih je i dalje upitan. Augustov lik, prepoznatljiv po kosi, nije bio otkriven do 1903., ali je sada u potpunosti priznat. Većina znanstvenika slaže se i po pitanju Agripe, te Tiberija, čije crte lica podsjećaju na ostale Tiberijeve skulpture. Ostali identificirani likovi su Antonija (Augustova nećaka), Druz (Livijin sin iz ranijeg braka), te njihov dvogodišnji sin Germanik. Sporani lik je Julija, Agripina žena, koja se možda već pojavljuje na južnom zidu, a koju mnogi tumače kao Liviju Druzilu, Augustovu ženu. Julija, u tom trenutku već majka četvero djece, savršeno se uklapa u propagandu plodnosti, ali ipak to vjerojatno nije dovoljan razlog da ju se prikaže radije nego Liviju.⁸

Slika 6.

⁸Usp. <http://www.visual-arts-cork.com/antiquity/ara-pacis-augustae.htm> (pristup 12.9.2017.)

3.3. Istočni i zapadni zid

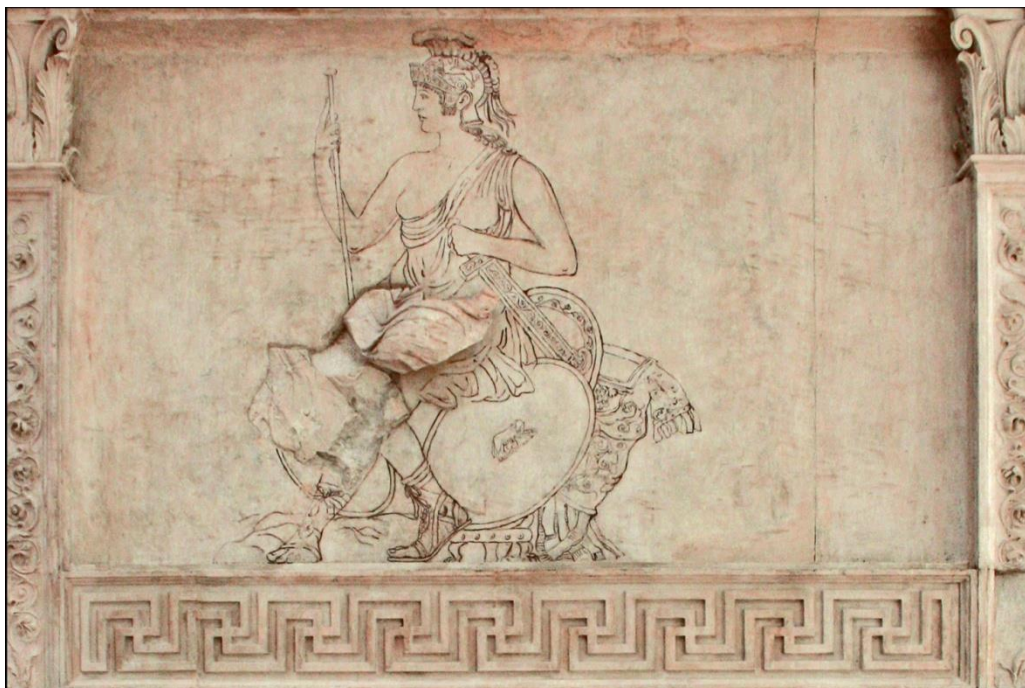
Istočni i zapadni zid imaju po dvije reljefne ploče, od kojih je jedna u dobrom stanju, a druga je loše očuvana i skoro ju je nemoguće protumačiti. Na zapadnom zidu, bolje očuvana ploča prikazuje božicu kako sjedi s blizancima, okružena prikazima plodnosti i blagostanja. Iako povjesničari umjetnosti nisu sigurni je li to Italia, Venera, Tellus (Zemlja) ili Pax, slažu se da ukupna kompozicija prikazuje tzv. *Pax Augusta*. Na lijevoj strani prikazana je nimfa kako sjedi na labudu i predstavlja povoljne kontinentalne vjetrove, dok s desne strane nimfa, koja sjedi na morskoj zmiji, predstavlja povoljne morske vjetrove.⁹

Slika 7.

⁹ Usp. <https://cdm.reed.edu/ara-pacis/altar/back-entrance-east/pax-tellus-venus-1/> (pristup 12.9.2017.)

Fragmentarna ploča prikazuje ratnicu, Roma, kako sjedi na hrpi zaplijenjenog oružja. Lako ju je bilo prepoznati zbog sličnih prikaza na novcu. Božica je prikazana kao Amazonka, s kacigom na glavi, otkrivene lijeve dojke, s mačem u lijevoj i kopljem u desnoj ruci. Pretpostavlja se da su pored nje bile prikazane personifikacije časti i hrabrosti, Honos i Virtus, ali ta dva lika nisu rekonstruirana na crtežu.

Slika 8.

Na zapadnom zidu, bolje očuvana ploča prikazuje žrtvovanje svinje – rimski običaj nakon mirovnog sporazuma. Interpretacije ove scene se razlikuju. Johannes Sieveking je 1907. godine iznio teoriju da je na reljefu prikazan dolazak trojanskog i rimskog junaka Eneje u Italiju, kad je, prema Vergiliju, Junoni žrtvovao prasicu i njenih 30 prašćića. Dio reljefa koji je izgubljen možda je prikazivao čovjeka odjevenog u trojansku odjeću. Identitet čovjeka je sporan, ali neki povjesničari smatraju da se radi o Askaniju Julu, mitskom osnivaču loze Julijevaca i Enejinom sinu. Prikazan je i hram, za koji se vjeruje da predstavlja hram Penata, rimskih kućnih bogova. Po drugoj, modernijoj teoriji, koju je iznio Paul Richardson, smatra se

da je muški lik Numa Pompilije, drugi rimski kralj, povezivan s božicom mira i bogom Janom.¹⁰

Slika 9.

¹⁰ Usp. <http://www.visual-arts-cork.com/antiquity/ara-pacis-augustae.htm> (pristup 12.9.2017.)

Fragmentarna *Luperkal ploča* navodno prikazuje trenutak kada je pastir Faustul pronašao Romula i Rema , dok ih Mars posmatra. Postoji samo moderna skica ploče bez sigurnih dokaza. Sačuvani su mramorni fragmenti drveta, Marsove glave i ramena (ako je to Mars) i dio drugog lika (Faustul?), a vučica, Romul i Rem su sporni.¹¹

Slika 10.

¹¹ Usp. <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/early-empire/a/ara-pacis> (pristup 12.9.2017.)

3.4. Cvjetna dekoracija

Donji pojas svih četiriju vanjskih zidova ukrašen je cvjetnim reljefnim uzorkom. Među cvijećem nalaze se ptice, insekti i druge male životinje, a labud s otvorenim krilima prikazan je čak dvadeset puta. Većina ovih dekoracija podsjeća na umjetnost Pergama iz 2. st. prije Krista.¹²

Slika 11.

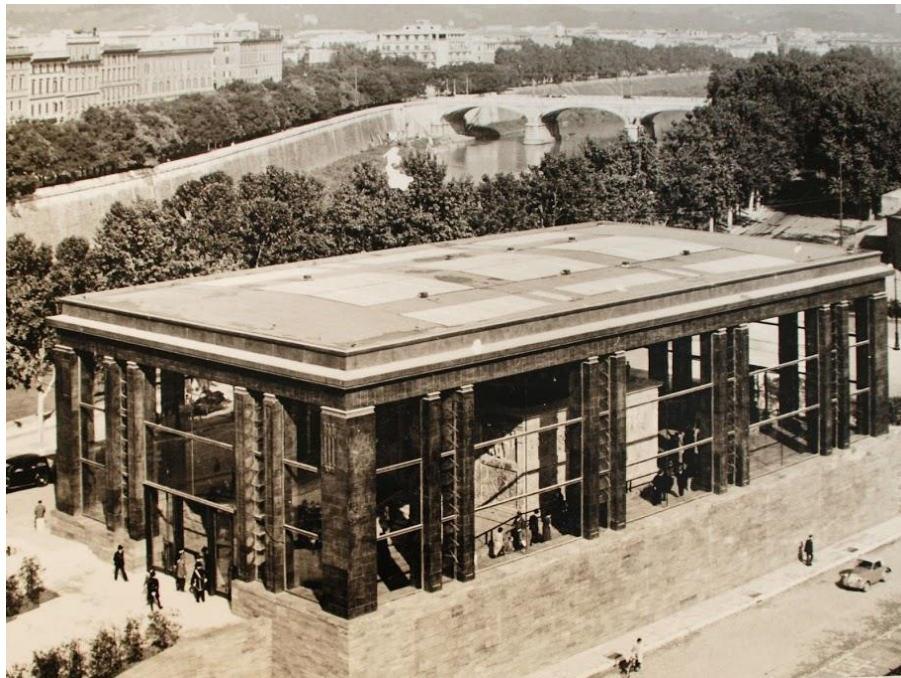
Slika 12.

¹² Usp. <http://rome-honours-groningen.co.nf/2015/araPacis.php> (pristup 13.9.2017.)

4. Ponovno otkriće

Prvi fragmenti oltara pronađeni su 1568. godine ispod palače Perreti (danas Fiano) blizu bazilike San Lorenza u Lucini. Ovi početni fragmenti raseljeni su po raznim muzejima kao što su Villa Medici, Vatikanski muzeji, Louvre i Uffizi. Sljedeće otkriće desilo se tek 1859., a do 1881. njemačkom povjesničaru umjetnosti, Friedrichu von Duhnu, s Univerziteta u Heidelbergu pripisuje se pronalazak fragmenata. Iskopavanja su se nastavila 1903., kada je broj fragmenata iznosio 53, poslije čega su iskopavanja obustavljena zbog teških uvjeta. S radom na lokalitetu počelo se ponovno u veljači 1937. godine, kada se naprednom tehnologijom zaledilo 70 kubnih metara zemlje, što je omogućilo vađenje preostalih fragmenata. Ovo iskopavanje naredila je vlada Benita Mussolinija povodom obilježavanja 2000. godišnjice Augustova rođenja.¹³

Rekonstruirani oltar je 1938. smješten blizu Augustovog Mauzoleja, a arhitekt Vittorio Ballio Morpurgo projektirao je veliki paviljon oko oltara.

Slika 13.

¹³ Usp. <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/early-empire/a/ara-pacis> (pristup 13.9.2017.)

5. Mussolini i August

Oživljavanje slave antičkoga Rima bio je centar propagande fašističkoga režima u Italiji tridesetih godina prošloga stoljeća. Benito Mussolini njegovao je svoju povezanost s Augustovim likom i tvrdio je da su njegova djela usmjerena unaprjeđivanju kontinuiteta Rimskoga Carstva. Umjetnost, arhitektura i ikonografija su igrale ključnu ulogu. Osim nove zgrade koja je okruživala Ara Pacis, u blizini Mauzoleja izgrađene su fašističke palače kreirajući „tematski park“ s nazivom *Piazza Augusto Imperatore*. Na zidu paviljona bila su ispisana *Res Gestae* s ciljem da se Mussolinijeva ostvarenja povežu s Augustovim.¹⁴

Slika 14.

¹⁴ Usp. <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/early-empire/a/ara-pacis> (pristup 13.9.2017.)

6. *Ara Pacis* danas

Arhitekt Richard Meier je projektirao muzej u kojem se *Ara Pacis* nalazi danas. Na istom mjestu, gdje je bio i Morpurgov paviljon, 2006. godine izgradila se moderna zgrada, većinom od stakla, koja je primila žestoke kritike, uglavnom zbog odudaranja od okolnih građevina.

Iako je glavni cilj muzeja bila zaštita antičkog oltara, zgrada također pruža prostor za privremene izložbe i instalacije posvećene arheološkim temama i Augustovoj kulturi. Krovna terasa iznad auditorija funkcionira kao osnovni dio cirkulacije muzeja, te pruža pogled na Mauzolej na istoku i Tiber na zapadu.¹⁵

Slika 15.

¹⁵ Usp. <http://www.richardmeier.com/?projects=ara-pacis-museum-2> (pristup 13.9.2017.)

7. Prilozi

Slika 1. <https://i.pinimg.com/originals/fb/1c/0a/fb1c0a4a7c76bf0fd8f78e81221e2273.jpg>

Slika 2.

<https://static1.squarespace.com/static/515608fce4b052be7730c68f/519136b4e4b00c72ce74dc6c/57c5e2f6414fb5106436fae4/1484044380490/Ara+Pacis.jpg?format=1500w>

Slika 3. <https://ka-perseus-images.s3.amazonaws.com/19b3abf5f29ed2fd45b84d29564d52e89da58e39.jpg>

Slika 4. <https://i.pinimg.com/originals/02/aa/95/02aa953641eb8296f6ca8615f6d820a0.jpg>

Slika 5. <http://web.mit.edu/course/21/21h.402/www/arapacis/images/frontportion.jpg>

Slika 6. <https://classconnection.s3.amazonaws.com/425/flashcards/2184425/jpg/picture6-1421BE376E601719731.jpg>

Slika 7. <https://ka-perseus-images.s3.amazonaws.com/dfc7bddca7068dd0ad69df0021d8086131dd1964.jpg>

Slika 8. <http://stephendanko.com/blog/wp-content/uploads/2011/10/Roma.jpg>

Slika 9. <https://ka-perseus-images.s3.amazonaws.com/7b6a89598b4e2b96aa089fddfef144b079db9755.jpg>

Slika 10. <http://stephendanko.com/blog/wp-content/uploads/2011/10/Lupercal.jpg>

Slika 11. <https://lh3.googleusercontent.com/--e6JroBVNoU/VhFjvAVAxvI/AAAAAAAAABNs/Bh5zlpQzM4M/s1280-Ic42/floral%252520firezes.jpg>

Slika 12. <https://cdm.reed.edu/ara-pacis/altar/right-side-south/vegetal-frieze-swans-1/Augusto-calledVeneziano.jpg>

Slika 13. <https://lh3.googleusercontent.com/-cFwXdEETBfg/VlxxCqxED6I/AAAAAAAAABSo/iyVLibqLIPE/s912-Ic42/Ara-Pacis-Morpurgo.jpg>

Slika 14. https://lh3.googleusercontent.com/-MubSc-TAET4/VhFjtL_mT6I/AAAAAAAAABOI/pXOh0CGILAs/s300-Ic42/Mussolini%252520Ara%252520Pacis.jpg

Slika 15. <http://www.richardmeier.com/wp-content/uploads/2014/07/P1THUMB.RH1624-108-660x494.jpg>

8. Literatura

1. <http://rome-honours-groningen.co.nf/2015/araPacis.php> (pristup 11.9.2017.)
2. <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/early-empire/a/ara-pacis> (pristup 11.9.2017.)
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Ara_Pacis (pristup 12.9.2017.)
4. <http://www.visual-arts-cork.com/antiquity/ara-pacis-augustae.htm> (pristup 12.9.2017.)
5. <https://cdm.reed.edu/ara-pacis/altar/back-entrance-east/pax-tellus-venus-1/> (pristup 12.9.2017.)
6. <http://www.richardmeier.com/?projects=ara-pacis-museum-2> (pristup 13.9.2017.)
7. <http://www.ancient.eu/article/618/>
8. <http://www.romeandart.eu/en/art-ara-pacis.html>